

13. 7. 2023

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Právní hranice uměleckého projevu

Výtvarnice a komiksová autorka působící pod pseudonymem Toy Box veřejně „obvinila“ spisovatelku Alenu Mornštajnovou, že její nová kniha *Les v domě*¹, jejímž tématem je sexuální zneužití v dětství kopíruje její osobní příběh, který v roce 2019 zveřejnila v elektronickém periodiku Alarm. Alena Mornštajnová se k věci vyjádřila tak, že příběh zpracovaný v knize je fiktivní a předmětnou zpověď Toy Box neznala. Kauza vyvolala značný mediální zájem, když se řeší, zda kniha příběh Toy Box skutečně kopíruje či jde o náhodnou podobnost, ale i obecně, zda či do jaké míry je možné umělecky zpracovat osobní příběh jiné osoby. Jaké jsou tedy v tomto smyslu hranice uměleckého projevu?

Při právním posouzení předmětné kauzy, je třeba se jednak zabývat otázkou, zda mohlo dojít k porušení zákona č. [121/2000](#) Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), druhou otázkou pak je, zda, resp. za jakých podmínek lze použitím konkrétního osobního příběhu zasáhnout do osobnostních práv dotyčné osoby. Tento článek nemá za cíl zabývat se předmětnou kauzou fakticky a dojít v tomto ohledu k nějakému závěru, ale pouze na jejím základě teoreticky vymezit mantinely jejího možného posouzení.

Předpokladem porušení autorského zákona je, že prvotně zveřejněný osobní příběh Toy Box splňuje definici autorského díla zakotvenou v ustanovení § 2 odst. 1 autorského zákona, kdy předmětem práva autorského je dílo jako jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora vyjádřené v objektivně vnímatelné podobě. Pokud by tedy šlo o prostou zpověď ve smyslu pouhého vylíčení prožitých skutečností, není tato autorským zákonem chráněna. Následně je pak třeba se zabývat konkrétní podobností a rozhodnout, zda došlo k porušení autorského zákona.

Co se týče druhé otázky, je zřejmé, že zde proti sobě stojí dvě práva, a to právo na svobodu projevu či umělecké svobody a na druhé straně právo na ochranu osobnosti. Svoboda umělecké tvorby je v našem právním řádu výslovně zakotvena v Článku 15 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, dále pak svoboda umělecké tvorby bývá obecně vnímána jako součást svobody projevu. Ochrana osobnosti je zakotvena v Článku 10 Listiny základních práv a svobod. Je tedy třeba konkrétním zvážením všech okolností věci v rámci testu proporcionality zajistit, aby žádnému z těchto práv nebyla bezdůvodně dána přednost. Zásahem do práva na ochranu osobnosti je na jedné straně zveřejnění nepravdivého tvrzení či nepodloženého hodnotícího soudu, je jím však rovněž zásah do soukromí prostřednictvím pravdivého tvrzení.

Na základě naší i evropské judikatury lze obecně zjednodušeně shrnout, že je třeba zvážit, jak je dotyčný identifikovatelný s postavou z knihy, jaká je povahy užitých informací vzhledem k intimní sféře člověka, kdy čím jde o intimnější informace, tím více je třeba upřednostnit ochranu osobnosti, zda je veřejný zájem na zveřejnění, zda zveřejnění není samoúčelné apod.

V článku JUDr. Evy Ondřejové, LL.M. „Limity autobiografických knih aneb Jak napsat autobiografii a vyhnout se žalobám“ je akcentován rozsudek Nejvyššího soudu Izraele z roku 2014 jako předkládající velmi precizní test proporcionality mezi předmětnými právy, podložený nejenom právními, ale i filozofickými a náboženskými zdroji². V článku se uvádí, že rozsudek konstatuje, že svoboda projevu a svoboda umění, ať již pramení ze svobody projevu či je nezávislým právem požívají vysoké ochrany, jakož i že pravdu objevuje člověk skrze hodnocení různých životních zkušeností a perspektiv a z tohoto pohledu, čím více lidí zaznamená svůj život, suma lidských znalostí se bude zvyšovat. Na

druhé straně rozsudek rozebírá důležitost soukromí v životě člověka, které umožňuje se plně rozvinout a realizovat. V rámci testu proporcionality rozsudek uvádí, že na zveřejnění soukromých informací by měl být veřejný zájem a mělo by mít logické spojení, tedy nemělo by být samoučelné.

Předmětnou kauzou se z pohledu filozofie a etiky v rozhovoru pro Český rozhlas, iROZHLAS, zabývá filozof Tomáš Koblížek.³ Rozhovor se týká filozofie a etiky psaní o „vážných tématech“, některé jeho závěry je však možné použít i ve vztahu k právnímu posouzení věci. V rozhovoru se předně uvádí, že fikce je spojená s realitou, nevzniká vnuknutím z vesmíru a realitu si někdo prožil, jakož i je s ní spojen názor na určitou problematiku, který je reálný. Je tak akcentována odpovědnost za psaní o vážných tématech, když lze předpokládat, že je možné se takto určitých osob dotknout. Tomáš Koblížek v této souvislosti odkazuje na knihu Holocaust Representation Beryla Lange, který říká, že když nastane hrůzná událost, tak přirozenou reakcí je ticho. Když tedy někdo chce začít o něčem takovém psát, má si položit otázku, zda to co vznikne, bude lepší než ticho. Odpovědnost ve smyslu rozhovoru vnímám jako odpovědnost etickou, estetickou, zda kniha bude mít nějaký přínos, přičemž tyto skutečnosti by měly být dle mého názoru zohledněny i při testu proporcionality vedle či v rámci posouzení, zda je na zveřejnění veřejný zájem.

Mgr. Jana Čižmárová



Moreno Vlk & Asociados

ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘE / ABOGADOS / ATTORNEYS AT LAW
PRAHA - MADRID - BRATISLAVA

MORENO VLK & ASOCIADOS
advokátní kancelář

Sokolovská 32/22
186 00 Praha 8

Tel.: +420 224 818 736

Fax: +420 224 818 736

e-mail: paha@moreno-vlk.eu

Zdroje:

1. Alena Mornštajnová, Les v domě, Host 2023
2. JUDr. Eva Ondřejová, LL.M., Limity autobiografických knih aneb Jak napsat autobiografii a vyhnout se žalobám, epravo.cz, 16. 8. 2016
3. Rozhovor pro Český rozhlas, iROZHLAS, 29. 5. 2023

Další články:

- [Posouzení shody dle AI Act - zkušenosti z praxe](#)
- [Začínají soudy zohledňovat náklady podnikatelů při plnění právních povinností v oblasti e-commerce?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních](#)
- [De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita](#)
- [Digitální důkazy z webu v soudním řízení: jak doložit, co bylo online zveřejněno?](#)
- [Pokuta 32 mil. EUR pro Dacia/Renault - evropské soutěžní úřady tvrdě došlapují na no-poaching. Měla by Vaše společnost být na pozoru?](#)
- [Rozdělení společného jmění manželů v případech výdělečné činnosti pouze jednoho z manželů](#)
- [Oběť znásilnění má nárok na peněžitou satisfakci](#)
- [Digitalizace AML povinností: jak technologie mění plnění povinností pro tisíce povinných osob](#)